

УДК 343.91

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series18.2023.40.04>

Косяченко К. Е.

ДІЯЛЬНІСТЬ ОКРЕМИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ США У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

Найважливішими суб'єктами суспільних відносин сучасної демократичної країни виступають неурядові (неприбуткові) організації, основа так званого «третього сектора» країни, покликаною здійснювати безліч суспільно-корисних проектів. Важливими елементами глобального громадянського суспільства є неурядові організації, міжнародні неурядові організації, які розділяють спільні інтереси і цінності поза формальними державними органами та діють не з метою одержання прибутку. Неурядові організації створюються, як правило, у відповідь на ту або іншу специфічну ситуацію і є продуктом суспільних дій.

Запобігання злочинам – багатовекторна діяльність, яку реалізують загальні та спеціальні суб'єкти. Серед них важливу роль займають неурядові організації, які не тільки здійснюють профілактику злочинів на загальносоціальному рівні шляхом усунення тих чи інших детермінантів, але і безпосередньо беруть участь у заходах із забезпечення публічної безпеки та порядку.

У статті розглядається досвід запобігання злочинам окремими неурядовими організаціями США (“Guardian Angels”, “Альянс попередження злочинів штату Флорида”).

Зазначається, що одним із основних напрямків кримінологічної діяльності “Guardian Angels” є патрулювання вулиць та метро. Зазначений захід сприяє суттєвому зниженню кількості насильницьких та майнових злочинів.

Наголошено на важливості проведення представниками «Guardian Angels» такого напрямку роботи, як навчання громадян навичкам самозахисту у випадку виникнення криміногенних ситуацій.

Ефективна робота “Guardian Angels” в частині запобігання актам деліктної поведінки призвела до широкої популярності цієї неурядової організації у світі. Зокрема, станом на сьогоднішній день «Guardian Angels» мають філії у 18 країнах світу.

На прикладі діяльності «Альянсу попередження злочинів штату Флорида» розкривається один з найбільш типових напрямків кримінологічної діяльності неурядових організацій США: співпраця з правоохоронними органами та іншими суб'єктами протидії злочинності; проведення інформаційних кампаній серед населення, спрямованих на зниження рівня віктимності тощо.

Ключові слова: кримінологія, неурядові організації, протидія злочинності, правоохоронні органи, кримінологічна діяльність, запобігання злочинам.

Станом на сьогоднішній день в умовах, коли Російська Федерація підступно окупувала частину Донецької та Луганської областей, анексувала АР Крим і м. Севастополь та розв'язала гібридну війну проти України, особливо актуальним є питання консолідації всіх суб'єктів протидії злочинності (у тому числі і неурядових організацій) навколо проблеми поширення деліктів на території нашої держави [1, с. 69].

Для ефективної боротьби зі злочинністю необхідно постійно оновлювати засоби та методи боротьби з нею [2, с. 104]. Наразі існує ряд випадків, коли діяльність зарубіжних неурядових організацій в частині протидії злочинам ставала певним орієнтиром для інших суб'єктів, тому вивчення зарубіжного досвіду кримінологічної діяльності неурядових організацій відіграє важливе значення, адже дозволяє виокремити ефективні напрямки кримінологічної діяльності.

Питанню зарубіжного досвіду кримінологічної діяльності тих чи інших суб'єктів протидії злочинності приділялася й приділяється чимала увага у працях таких вітчизняних вчених, як В. С. Березняк, В. М. Бесчастний, І. Г. Богатирьов, О. Ю. Бусол, В. В. Василевич, А. А. Вознюк, А. О. Джужа, О. М. Джужа, А. В. Коваленко, О. М. Костенко, І. Г. Куц, І. М. Копотун, О. М. Литвинов, А. П. Мозоль, Є. М. Моїсєєв, С. І. Мінченко, Ю. Ю. Орлов, А. В. Савченко, Н. І. Устрицька, В. В. Черней, С. С. Чернявський, В. В. Шаблистий, С. І. Шевченко, О. С. Юнін, Г. З. Яремко та ін.

Не дивлячись на це, відповідні наукові пошуки, як правило, стосуються роботи правоохоронних органів зарубіжних держав, тоді як діяльність неурядових організацій залишається поза увагою науковців.

Метою цієї статті є дослідження діяльності окремих неурядових організацій США (на прикладі “Guardian Angels” та «Альянсу попередження злочинів штату Флорида») у сфері запобігання злочинам.

Неурядові організації в США відіграють важливу роль у протидії злочинності. Станом на сьогоднішній день широкою популярністю користується діяльність неурядової організації “Guardian Angels” (укр. «Янголи-охоронці», далі – GA). Дане об’єднання громадян було утворено ще у 1979 р. Кертісом Слівою (англ. Curtis Sliwa) та 12 добровольцями з м. Нью-Йорк.

GA займаються патрулюванням вулиць та метро у понад 50 містах США. Як зазначають американські дослідники (S. Pennell, C. Curtis, J. Henderson, J. Tauman), внаслідок роботи цієї неурядової організації спостерігається позитивна динаміка злочинності. Зокрема, зменшилась кількість не тільки насильницьких злочинів (саме зменшення даного виду злочинності було одним з головних завдань, що ставила перед собою ця неурядова організація), але і майнових [3].

Таким чином, діяльність цієї організації є доволі ефективною. Присутність її представників у громадських місцях призводить до того, що:

1) потенційні злочинці (особливо ті, що мають намір вчинити грабежі, розбої, крадіжки, інші насильницькі та майнові злочини) відмовляються від незаконної моделі поведінки через присутність у місцях скупчення людей осіб з числа GA, які, по-перше, пильно слідкують за дотриманням іншими громадянами правопорядку, а, по-друге, в багатьох випадках можуть затримати суб’єктів злочинів;

2) звичайні громадяни почувають себе набагато безпечніше, коли спостерігають, що їх спокій охороняють представники цієї неурядової організації.

Варто зазначити, що сфера діяльності GA не обмежується присутністю у громадських місцях та спостереженням за дотриманням іншими членами суспільства норм чинного законодавства США. Так, патрульні з числа GA проходять ретельну підготовку в частині самозахисту та захисту інших членів суспільства. Їх зусилля допомагають боротися з вуличною злочинністю шляхом об’єднання людей для реагування на злочинні виклики. GA проводять концепцію розширення можливостей колективної спільноти, навчаючи громадян практичним навичкам, що допоможуть уникнути можливості стати жертвою злочинів, ініціюють громадські програми та закликають до співпраці всіх суб’єктів протидії злочинності [4].

Названий напрям роботи є дуже важливим в контексті кримінологічної діяльності. У випадку опанування навичок самозахисту представниками GA вбачаються наступні позитивні риси:

1) співробітники GA здатні не тільки виявити злочинця та передати відповідні дані поліції, але і, у разі необхідності, самостійно затримати його, що підвищує рівень ефективності протидії злочинності;

2) співробітники GA можуть захистити громадян від протиправних посягань асоціально налаштованих громадян;

3) співробітники GA у такий спосіб підтримують гарну фізичну форму, що, по-перше, дозволяє громадянам почувати себе у додатковій безпеці при наявності у відповідному громадському місці представника цієї неурядової організації, а, по-друге, сприяє укріпленню іміджу даного об’єднання громадян та, як наслідок, привертає у свої лави нових членів.

GA навчають людей практичним навичкам та повному спектру правил самодопомоги у школах, місцевих відділеннях даної неурядової організації, громадських центрах. Представники цієї організації використовують власний досвід, який вони отримали під час патрулювань, під час викладання курсів самозахисту та навичок «вуличної майстерності» для осіб похилого віку, жінок, учнів шкіл, студентів тощо [4].

Діяльність у цьому напрямку також сприяє зменшенню кількості вчинюваних злочинів. У такому випадку громадяни не тільки проявляють додаткову обережність, використовуючи набуті знання та навички, але і здатні правильно зреагувати у критичній ситуації та навіть надати фізичний опір суб’єкту суспільно небезпечного діяння.

Окремо зауважимо, що позитивними рисами такої роботи є те, що відповідні курси проводять практичні працівники ГА, які можуть не тільки передати відповідні знання, але і розкрити проблеми, які можуть трапитися на практиці та можливі шляхи їх вирішення.

Крім того, вбачається цікавим те, як представники ГА підбирають аудиторію. Відповідні курси проводяться передусім з найбільш вразливою категорією населення: неповнолітні особи похилого віку, особи з числа жіночої статі тощо [5, с. 120].

Варто також зазначити, що дана неурядова організація постійно розширюється шляхом прийняття до своїх лав нових «громадських правоохоронців». На сьогоднішній день діяльність ГА вже давно вийшла за межі США та поширилася на 18 держав: Австралію, Бразилію, Канаду, Данію, Домініканську Республіку, Індію, Ізраїль, Мексику, Філіппіни, Іспанію, Південну Корею, Індію, Південну Африку, Швецію, Швейцарію, Великобританію (офіси у Англії та Шотландії), Італію та Японію.

Без сумніву, така популярність не в останню чергу викликана високими показниками у забезпеченні громадського порядку та ефективністю у протидії злочинності [6, с. 64].

На особливу увагу в контексті діяльності ГА заслуговує проєкт «The Junior Guardian Angels», спрямований на ранню профілактику злочинності. У рамках цього проєкту дітей у віці від 6 до 15 років навчають цінувати загальнолюдські цінності, розвивають їх самооцінку через проведення певних ігор, вчать прийомам самозахисту тощо.

На офіційному вебсайті ГА зазначається, що оскільки однолітки дітей, які приймають участь у цій програмі, досить часто обирають для вирішення суперечок насильство, ця програма справляє позитивний вплив на розвиток дитини та вчить її робити правильний вибір вирішення конфлікту, допомагає їм усвідомити, що вони мають унікальні таланти. У ході реалізації програми використовуються різноманітні навчальні засоби, спрямовані на виховання вдячності та поваги до суспільства. Дітям демонструють, як вони можуть діяти, щоб покращити життя громади, в якій вони проживають [7].

Думається, саме такі кампанії за участю дітей, спрямовані на ранню профілактику злочинності, здатні кардинально знизити динаміку злочинності [8, с. 114]. Зрозуміло, що даний процес є довготривалим, проте його результати можуть змінити криміногенну ситуацію у відповідному районі, місті, області (штаті) або навіть державі, адже діти – це майбутнє будь-якої країни. Виховання молоді у дусі поваги до людини, гуманізму, рівності тощо дозволяє отримати обізнане правослухняне покоління.

На нашу думку, успіх ГА у сфері протидії злочинності зумовлений наступними факторами:

1) ефективна кадрова робота – до лав ГА приєднались висококваліфіковані робітники (колишні правоохоронці та військові, які мають відповідні навички для ефективної протидії злочинності, спортсмени, активна молодь тощо);

2) чітко визначена мета та напрямки діяльності – робота цієї неурядової організації спрямована на зниження рівня злочинності шляхом: безпосередньої участі представників ГА у охороні громадського порядку; проведення інформаційно-роз'яснювальних кампаній тощо;

3) активна робота з молоддю – створення та широке використання атрибутики організації, створення повноцінного бренду ГА – організація запровадила власний логотип та має яскраву форму, що привертає увагу громадян (представники ГА носять червоні куртки та берети, які дозволяють з легкістю ідентифікувати їх). Враховуючи високий професіоналізм членів ГА а також перелічені вище фактори, форма цієї неурядової організації стає справжнім символом мужності. Сотні (або навіть тисячі) людей бажають вдягнути форму ГА та приєднатися до лав даного об'єднання громадян.

Враховуючи викладене вище можна зробити висновок про те, що ГА на сьогоднішній день відноситься до кола найбільш впливових та ефективних неурядових організацій, що здійснюють кримінологічну діяльність. Через це вважаємо, що діяльність цього об'єднання громадян заслуговує на особливу увагу з боку вітчизняних неурядових організацій, які проводять кримінологічну діяльність.

Окремо варто зауважити, що досвід ГА демонструє, що найбільш ефективною є теоретико-практична модель протидії злочинності, яка поєднує у собі не тільки проведення інформаційних кампаній, наукових досліджень, виховну роботу тощо, але і практичну складову [9, с. 402].

Доволі відомою регіональною некомерційною організацією в США є «Альянс попередження злочинів штату Флорида» (“Crime Prevention Alliance of Florida”). Основною метою цієї організації є запобігання злочинності шляхом підвищення обізнаності суспільства щодо методів запобігання злочинності, взаємодія громадськості з правоохоронними органами [10].

Таким чином, основним інструментарієм, що використовує названа неурядова організація в процесі протидії злочинності є видання навчально-методичних матеріалів, проведення тренінгів з населенням (на яких роз’яснюється інформація віктимологічного характеру, обговорюються найбільш гострі проблеми, пов’язані з вчиненням злочинів тощо), взаємодія з правоохоронними органами (насамперед, з поліцією) та ін.

На перший погляд, подібна діяльність є доволі простою та такою, що не здатна суттєво вплинути на динаміку злочинності, проте насправді значна доля суспільно небезпечних діянь не були б вчинені, якби громадяни дотримувались найпростіших правил особистої безпеки або виконували певний алгоритм дій.

«Альянс попередження злочинів штату Флорида» розробляє відповідні поради, використовуючи дані кримінологічного моніторингу, результати аналізу складів злочинів, що були вчинені, а також поради фахівців різних галузей знань (медицини, права, бойових мистецтв тощо).

Так, наприклад, згадана вище неурядова організація підготувала наступні поради профілактики злочинності для осіб похилого віку, які перебувають у себе вдома:

- «1) ніколи не відчиняйте двері автоматично;
- 2) встановіть та використовуйте вічко;
- 3) не впускайте у свій будинок незнайомих людей;
- 4) замикайте двері, вікна, гараж;
- 5) залишайте світло увімкненим, коли виходите на вулицю вночі;
- 6) використовуйте таймер, щоб увімкнути та вимкнути світло, коли Вас не має вдома;
- 7) не соромтеся повідомляти про злочини чи підозрілих осіб;
- 8) не ховайте свої ключі під килимком або у інших доступних місцях;
- 9) ніколи не повідомляйте по телефону інформацію про те, що Ви удома одні або, що Вас не має вдома;
- 10) якщо Ви, повертаючись додому, запідозрили, що в будинку є сторонні особи – не заходьте всередину та зателефонуйте «911» [11].

Перелічені правила дозволяють особам похилого віку (які є однією з найбільш вразливих категорій населення) уникнути долі стати жертвою злочину. Обговорення цих правил поведінки під час тренінгів з наведенням конкретних життєвих прикладів лише підсилює позитивний ефект профілактичної роботи, дозволяє усунути причини та умови вчинення насильницьких та майнових злочинів.

Окремо варто наголосити, що проведення відповідних занять з найбільш вразливими категоріями населення дозволяє зменшити кількість актів дискримінації за відповідною ознакою (наприклад, за ознакою інвалідності або проти осіб похилого віку тощо).

«Альянс попередження злочинів штату Флорида» розробляє ряд подібних алгоритмів дій та правил поведінки в різних сферах життєдіяльності (наприклад, навіть розроблена інструкція про те, як не стати жертвою деліктної поведінки під час пробіжки) та у такий спосіб вносить свій вклад у протидію злочинності.

Думається, збільшення кількості подібних неурядових організацій на території України здатне позитивно вплинути на динаміку злочинності. Для цього важливо, щоб необхідну підтримку таких проєктів здійснювало не тільки суспільство, але і держава (перш за все на законодавчому та фінансовому рівнях) [12, с. 180].

Підсумовуючи викладене можна зробити висновок, що перспективними напрямками запобігання злочинам неурядовими організаціями є участь у патрулюванні територій, проведення потужних інформаційних кампаній, спрямованих на зниження рівня віктимності населення, робота з молоддю тощо.

Перспективним напрямком подальших досліджень вважаємо аналіз досвіду неурядових організацій країн-членів ЄС у сфері запобігання злочинам.

Використана література:

1. Шевченко С. І. Окремі аспекти правового регулювання забезпечення публічного порядку в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. С. 68–71.
2. Каторкін Р. А. Досвід правового регулювання питання ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу окремих країн пострадянського простору. *Jurnalul juridic national: teorie si practica: науково-практичний журнал Республіки Молдова*. 2017. № 6 (28). С. 104–107.
3. Pennell S., Curtis C., Henderson J., Tayman J. Guardian Angels: A Unique Approach to Crime Prevention. *Crime & Delinquency*. 1989. Volume: 35. Issue: 3. P. 378-400. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/guardian-angels-unique-approach-crime-prevention> (дата звернення: 25.04.2019).
4. Guardian Angels: What We Do. Guardian Angels: website. URL: <http://guardianangels.org> (дата звернення: 10.04.2019).
5. Шаблистий В.В. Безпековий вимір кримінального права України: людиноцентристське дослідження: монограф. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ: Ліра ЛТД, 2015. 420 с.
6. Шевченко С. І. Особливості забезпечення публічного порядку поліцейськими підрозділами зарубіжних країн. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 62–68.
7. Junior Angels. Guardian Angels: website. URL: <http://guardianangels.org/youth-programs> (дата звернення: 10.03.2019).
8. Шаблистий В.В. Удосконалення кримінально-правового забезпечення поліцейської діяльності в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 112–115.
9. Шаблистий В.В. Окремі питання кримінально-правового забезпечення воєнної безпеки людини та безпеки військової служби. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 400–406.
10. Crime Prevention Alliance of Florida URL: <https://crimepreventionalliance.com/index.html> (дата звернення: 26.03.2019).
11. Crime prevention tips for seniors URL: <https://crimepreventionalliance.com/safety-tips> (дата звернення: 26.03.2019).
12. Шаблистий В.В. Про публічність та приватність кримінально-правового забезпечення інформаційної безпеки людини. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2013. № 1. С. 177–184.

References:

1. Shevchenko S. I. (2016). Okremi aspekty pravovoho rehulivannia zabezpechennia publicлноho poriadku v Ukraini [Certain aspects of legal regulation of public order in Ukraine]. Scientific bulletin of public and private law. No. 6. P. 68–71 [in Ukrainian].
2. Katorkin R. A. (2017). Dosvid pravovoho rehulivannia pytannia ukhylennia vid pryzovu na strokovu viiskovu sluzhbu, viiskovu sluzhbu za pryzovom osib ofiterskoho skladu okremykh krain postradianskoho prostoru [Experience of legal regulation of the issue of evasion of conscription for military service, military service by conscription of officers of certain countries of the post-Soviet space]. Jurnalul juridic national: teorie si practica: scientific and practical journal of the Republic of Moldova. No. 6 (28). С. 104–107 [in Ukrainian].
3. Pennell S., Curtis C., Henderson J., Tayman J. Guardian Angels: A Unique Approach to Crime Prevention. *Crime & Delinquency* (1989). Volume: 35. Issue: 3. P. 378-400. URL: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/guardian-angels-unique-approach-crime-prevention> (accessed on April 25, 2019).
4. Guardian Angels: What We Do. Guardian Angels: website (2019). URL: <http://guardianangels.org> (access date: 04/10/2019).
5. Shablysty V.V. (2015). Bezpekovyi vymir kryminalnoho prava Ukrainy: liudynotsentrystskе doslidzhennia: monohraf [The security dimension of the criminal law of Ukraine: a human-centered study: a monograph]. Dnipropetrovsk: Dniprop. state University of Internal Affairs cases: Lira LTD. 420 p.
6. Shevchenko S. I. (2016). Osoblyvosti zabezpechennia publicлноho poriadku politseiskymy pidrozdilamy zarubizhnykh krain [Peculiarities of ensuring public order by police units of foreign countries]. Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. No. 4. P. 62–68.

7. Junior Angels (2016). Guardian Angels: website. URL: <http://guardianangels.org/youth-programs> (access date: 10.03.2019).
8. Shablysty V.V. (2016). Udoskonalennia kryminalno-pravovoho zabezpechennia politseiskoi diialnosti v Ukraini [Improvement of criminal law enforcement of police activity in Ukraine]. Herald of criminal justice. No. 3. P. 112–115.
9. Shablysty V.V. (2013). Okremi pytannia kryminalno-pravovoho zabezpechennia voiennoi bezpeky liudyny ta bezpeky viiskovoi sluzhby [Separate issues of criminal law enforcement of military security of people and security of military service]. Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. No. 2. P. 400–406.
10. Crime Prevention Alliance of Florida (2019). crimepreventionalliance.com: website. URL: <https://crimepreventionalliance.com/index.html> (access date: 03/26/2019).
11. Crime prevention tips for seniors (2019). crimepreventionalliance.com: website. URL: <https://crimepreventionalliance.com/safety-tips> (access date: 03/26/2019).
12. Shablysty V.V. (2013). Pro publichnist ta pryvatnist kryminalno-pravovoho zabezpechennia informatiinoi bezpeky liudyny [About publicity and privacy of criminal-legal provision of human information security]. Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko. No. 1. P. 177–184.

Kosiachenko K. Activities of certain us non-governmental organizations in the field of crime prevention

The most important subjects of public relations in a modern democratic country are non-governmental (non-profit) organizations, the basis of the so-called "third sector" of the country, designed to implement many socially useful projects. Important elements of global civil society are non-governmental organizations, international non-governmental organizations that share common interests and values outside of formal state bodies and act not for profit. Non-governmental organizations are created, as a rule, in response to one or another specific situation and are the product of social actions.

Crime prevention is a multi-vector activity implemented by general and special entities. Among them, an important role is played by non-governmental organizations, which not only carry out crime prevention at the general social level by eliminating certain determinants, but also directly participate in measures to ensure public safety and order.

The article examines the experience of crime prevention by certain US non-governmental organizations ("Guardian Angels", "Florida State Crime Prevention Alliance").

It is noted that one of the main areas of criminological activity of "Guardian Angels" is street and subway patrolling. This measure contributes to a significant reduction in the number of violent and property crimes.

The importance of Guardian Angels representatives carrying out such a line of work as training citizens in self-defense skills in the event of criminogenic situations was emphasized.

The effective work of "Guardian Angels" in terms of preventing acts of tortious behavior has led to the widespread popularity of this non-governmental organization in the world. In particular, as of today, "Guardian Angels" have branches in 18 countries of the world.

The example of the Florida Crime Prevention Alliance reveals one of the most typical areas of criminological activity of US non-governmental organizations: cooperation with law enforcement agencies and other crime prevention entities; conducting information campaigns among the population aimed at reducing the level of victimization, etc.

Key words: *criminology, non-governmental organizations, fight against crime, law enforcement agencies, criminological activity, crime prevention.*